

Predict Subjective Vitality Based on Resilience Mediated by Moral Intelligence of Undergraduate Students at Bu-Ali Sina University

Abolghasem Yaghoobi

Corresponding Author, Professor, Department of Psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran. E-mail: yaghoobi@basu.ac.ir

Arash Bahrami

Ph.D. Student of Educational Psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran. E-mail: a.bahrami@eco.basu.ac.ir

Afshin Afzali

Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran. E-mail: afzali.afshin@basu.ac.ir

Abstract

The purpose of this study was to predict subjective vitality based on resilience mediated by moral intelligence of undergraduate students at Bu-Ali Sina University. The research design was descriptive and correlational with structural equation (regression) technique. The study population was all 6701 undergraduate students of Bu Ali Sina University in Hamadan during the academic year 2018-19. Statistical sample was 364 persons using Morgan (1970) table. The statistical sample was selected by using the relative stratified random method with the classification of students by gender and college. Required data were collected by Ryan and Friedrich (1997) Subjective Vitality Questionnaire, Conner & Davidson (2003) Resilience Questionnaire, and Lenik & Kiel Mental Intelligence Questionnaire, using linear regression in the modeling context. Structural equations were analyzed using SPSS and AMOS version 21 software. The results of the estimation of the research model showed that the total resilience of 0.491 units had a positive and direct effect on explaining the variance of subjective vitality ($p < 0.01$). But regarding the indirect effect of resilience on mental vitality through moral intelligence, the results showed that resilience through moral intelligence had a negative and significant effect on mental vitality by -0.119 units ($p < 0.05$). Also, resiliency had a positive and direct effect (0.68) on explaining the variance of mental vitality and 0.71 on explaining the variance of moral intelligence ($p < 0.01$). Finally, moral intelligence had a negative effect of -0.270 units on explaining variance of subjective vitality ($p < 0.05$).

Keywords: mental vitality, resilience, moral intelligence

Cite this Article: Yaghoobi, A., Bahrami, A., & Afzali, A. (2026). Predict Subjective Vitality Based on Resilience Mediated by Moral Intelligence of Undergraduate Students at Bu-Ali Sina University. *Educational Psychology*, 22(79), 1-21.
<https://doi.org/10.22054/jep.2025.83162.4108>

© 2016 by Allameh Tabataba'i University Press
Publisher: Allameh Tabataba'i University Press

Introduction

Among the challenges facing educational systems is always dealing with learners who are at risk of academic and psychological disorders for various reasons. The ongoing issue regarding this challenge is how to deal with the problem and challenge successfully and effectively. Learners always face complex social, family and educational issues that can be a barrier to advancement and even push them to the edge of failure (Alfonso & Lonigan, 2021). Resilience is the capacity to withstand stress and disaster and means the ability to cope with difficult situations and respond flexibly to the pressures of daily life (Erdogan, Ozdecan, & Erdoğan, 2017). Resilience is fundamental to mental health and more than any other concept is related to mental health and healthy mental functioning. It is also vital for facing and adapting to the challenges of everyday life and allows for a healthy and balanced mind (Hartkamp, Thornton, 2017). Resilient people have the ability to: 1) always accept reality 2) have deep beliefs, and strong values such as the meaning of life 3) have an extraordinary ability to improvise and adapt to significant changes (Constantin, Pallava, Secchi, & Sartori, 2017). These people also perform better than other people to cope with stress and relief in a constantly changing environment. This group of people is flexible in accepting new experiences and changing needs and has stable emotional states in the face of problems (Cohen, 2017). In addition to resilience in the context of factors affecting individuals' mental vitality, moral intelligence can also be mentioned. Moral intelligence has three levels: "pre-contractual morality, contractual morality, and supra-contractual morality." At the first level, individuals' behavior is explained based on escaping punishment and obtaining rewards. At this level, morality has not yet been internalized and moral standards do not really exist. At the second level, there is respect for the law; of course, not to harmonize with individual and conscientious standards, but to maintain social order and prevent chaos. At the third level, morality exists based on human principles and superior to social contracts, and moral behavior no longer depends on the permission or prohibition of others. In this case, disobeying moral principles causes a feeling of guilt in the individual. (Hebert, 2020). In general, moral intelligence is a new concept in psychology and is known as the mental capacity of individuals to determine the important point of how to use universal human principles in values, goals, and activities in life. Accordingly, this study seeks to predict mental well-being based on

resilience mediated by moral intelligence among undergraduate students at Bu Ali University. The process of the mediating role of moral intelligence in the relationship between resilience and mental well-being can be considered in two ways. First, resilience in individuals increases the level of flexibility in the face of events and the ability to distinguish and understand right from wrong increases, and the capacity of moral intelligence of individual's increases. On the other hand, people who adhere to moral principles and accept moral responsibility for their own behaviors pay more attention to their physical, behavioral, and mental health (Brown, 2015). The existence of a relationship between moral intelligence and mental well-being has been shown in the research of Farhan, Dasti, and Khan (2015) and Kanazawa (2013). Also, the effect of resilience on mental well-being has been confirmed in the research of Toiman and Weinberg (2018) and Rawan and Al-Hashimiya (2018). However, in the studies conducted, no research has been observed that examined the mediating role of moral intelligence in the relationship between mental well-being and resilience. Accordingly, and considering the existing research gap, this study seeks to answer the question: Can mental vitality be predicted based on resilience through the mediation of moral intelligence among undergraduate students at Bu Ali University?

Literature Review

In their study, Toiman and Weinberg (2018) examined subjective well-being and resilience in young people. The statistical population in this study was 1000 young people aged 16 to 25. The results obtained from data analysis showed that there is a significant relationship between subjective well-being and resilience in young people.

Rawan and Al-Hashimiya (2018) studied the relationship between mental well-being and resilience among students at Nizwa University in Oman. In this study, 1000 students (403 males and 597 females) participated. The findings obtained using statistical analyses showed that there is a positive and significant relationship between mental well-being and resilience. There is also a significant difference between resilience and mental well-being of students in terms of gender, so that the level of resilience is higher in women than in men, so mental well-being is seen more in women than in men.

Thomas, Hansford, Ford, Watt, and McCabe (2018) conducted a study titled Predicting Mental Health Based on Moral Intelligence in

Students. The results of the study after collecting and analyzing data showed that there is a significant relationship between mental health and moral intelligence. Moral intelligence can also predict the mental health of students.

Also, the results of the study by Giu et al. (2019) showed that moral intelligence acts as a facilitating variable between moral identity and moral behavior. In such a way that moral intelligence can be related to the mental health of individuals and they feel more satisfied. Finally, it seems that students, as a broad segment of society and the fate makers of a society, need special attention. The question of how to provide conditions for their improvement and comfort in various areas is a fundamental question. In such a way that if a basis is provided for the individual to take responsibility for his or her choices and activities from a moral perspective (moral intelligence), it can be predicted that the mental vitality of students will increase.

Conclusion

The present study aimed to predict mental well-being based on resilience mediated by moral intelligence. The first finding in this study showed that resilience has a direct and positive effect on mental well-being. In explaining this finding, it can be said that resilience can lead to individuals accepting responsibility in society and family in various fields, which in turn increases individuals' inner vitality and happiness (Milov et al., 2019). Another finding in this study showed that resilience indirectly has a negative and significant effect on mental well-being through the mediation of moral intelligence. The results of the standard estimate showed that resilience through moral intelligence has a negative and significant effect of -0.192 units on mental well-being ($p < 0.05$). In explaining this finding, it can be said that if a person follows ethical principles, accepts responsibility, and forgives others' mistakes, which are different dimensions of moral intelligence, resilience cannot lead to an improvement in the level of mental vitality. The final result indicates that resilience, mediated by moral intelligence, has the ability to predict students' mental well-being negatively and significantly. Moral intelligence also leads to a decrease in the feeling of mental well-being in the moment. The results of this hypothesis showed that moral intelligence leads to a negative effect of resilience on mental well-being

پیش‌بینی نشاط ذهنی بر اساس تاب‌آوری با میانجی‌گری هوش اخلاقی دانشجویان کارشناسی دانشگاه بوعلی سینا همدان

ابوالقاسم یعقوبی *

نویسنده مسئول، استاد گروه آموزشی روان‌شناسی، دانشگاه بوعلی سینا، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، همدان، ایران. رایانامه: yaghoobi@basu.ac.ir

آرش بهرامی

دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه بوعلی سینا، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، همدان، ایران. رایانامه: a.bahrami@eco.basu.ac.ir

افشین افضلی

دانشیار گروه آموزشی روان‌شناسی، دانشگاه بوعلی سینا، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، همدان، ایران. رایانامه: afzali.afshin@basu.ac.ir

چکیده

این پژوهش با هدف پیش‌بینی نشاط ذهنی بر اساس تاب‌آوری با میانجی‌گری هوش اخلاقی دانشجویان کارشناسی دانشگاه بوعلی انجام شد. طرح پژوهشی حاضر توصیفی و از نوع همبستگی با تکنیک معادلات ساختاری (رگرسیون) بود. جامعه آماری مورد مطالعه کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه بوعلی سینا همدان در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۰۳ به تعداد ۶۷۰۱ نفر بود. نمونه آماری با استفاده از جدول کرجسی-مورگان (۱۹۷۰) ۳۶۴ نفر در نظر گرفته شد. نمونه آماری با استفاده از روش تصادفی طبقه‌ای نسبی با طبقه‌بندی دانشجویان بر اساس جنسیت و دانشکده انتخاب شدند. داده‌های مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه نشاط ذهنی حالتی ریان و فردریک (۱۹۹۷)، پرسشنامه تاب‌آوری کانر و دیویدسون (۲۰۰۳) و پرسشنامه هوش اخلاقی لنینک و کیل (۲۰۱۱) گردآوری و با استفاده از روش آماری رگرسیون خطی در متن مدل‌سازی معادلات ساختاری و با استفاده از نرم‌افزار SPSS و AMOS ویرایش ۲۱ تحلیل شد. نتایج پژوهش نشان داد که تاب‌آوری به صورت کل به میزان ۰,۴۹۱ واحد در تبیین واریانس متغیر نشاط ذهنی به صورت مثبت و مستقیم تأثیر دارد ($p > 0,01$)؛ اما در مورد تأثیر غیرمستقیم تاب‌آوری بر نشاط ذهنی از طریق هوش اخلاقی، نتایج نشان داد که تاب‌آوری از طریق هوش اخلاقی تأثیر منفی و معناداری به میزان ۰,۱۹۲- واحد بر نشاط ذهنی دارد ($p > 0,05$). همچنین تاب‌آوری به میزان ۰,۶۸ واحد در تبیین واریانس نشاط ذهنی و به میزان ۰,۷۱ واحد در تبیین واریانس هوش اخلاقی هر دو به صورت مثبت و مستقیم تأثیر دارد ($p > 0,01$). نهایتاً هوش اخلاقی به میزان ۰,۲۷۰- واحد در تبیین واریانس متغیر نشاط ذهنی به صورت منفی و معکوس تأثیر دارد ($p > 0,05$).

کلیدواژه‌ها: نشاط ذهنی، تاب‌آوری، هوش اخلاقی

استناد به این مقاله: یعقوبی، ابوالقاسم، بهرامی، آرش، و افشین. (۱۴۰۵). پیش‌بینی نشاط ذهنی بر اساس تاب‌آوری با میانجی‌گری هوش اخلاقی دانشجویان کارشناسی دانشگاه بوعلی سینا همدان. فصلنامه روان‌شناسی تربیتی، ۲۲(۷۹)، ۲۱-۱. <https://doi.org/10.22054/jep.2025.83162.4108>

مقدمه

از جمله چالش‌های پیش روی نظام‌های آموزشی همواره مواجهه با یادگیرندگان است که به دلایل مختلف در معرض اختلالات تحصیلی و روانی قرار دارند. موضوعی که در مورد این چالش در جریان است، چگونگی برخورد با مشکل و چالش به‌طور موفقیت‌آمیز و تأثیر گزار است. یادگیرندگان همواره با مسائل پیچیده اجتماعی، خانوادگی و آموزشی روبه‌رو می‌شوند که می‌تواند سدی برای ارتقا باشد و حتی او را تا مرز ناکامی پیش ببرد (Alfonso & Lonigan, 2019). یکی از عوامل محیطی کمک‌کننده در تحول روانی دانشجویان محیط دانشگاهی است. دانشگاه از مهم‌ترین مکان‌ها جهت ارتقاء سلامت دانشجویان است. از این رو، مسئولین در دانشگاه به دنبال فراهم نمودن شرایطی هستند تا بهزیستی دانشجویان را ارتقاء دهند (Binyamin & Brender-Illan, 2018). رویکرد روان‌شناسی مثبت‌نگر، توجه به استعدادها و توانمندی‌های انسان را به‌جای پرداختن به ناهنجاری‌ها و اختلال‌ها مورد توجه قرار داده است. در اواخر دهه ۱۹۹۰ تمرکز تحقیقات روان‌شناختی تغییر یافت و محققان به‌جای تمرکز بر بیماری‌های روانی و اختلالات رفتاری افراد به روان‌شناسی مثبت افراد پرداختند (Berg & Heidbrink, 2017). روان‌شناسی مثبت‌نگر جنبش جدیدی در روان‌شناسی است که تأکید بر بنا نهادن و گسترش هیجان‌های مثبت به‌منظور ایجاد سپری در برابر اختلال‌های روانی و افزایش شادکامی دارد. این رویکرد بر شناسایی سازه‌ها و پرورش توانمندی‌ها تأکید دارد که ارتقا سلامت و شادکامی انسان را فراهم می‌آورد. زیربنای نظری روان‌شناسی مثبت‌نگر در کارهای سلینگمن^۱ (۲۰۰۲) ریشه دارد. بررسی بهزیستی با هدف اصلی علم روان‌شناسی، که بهبود کیفیت زندگی جمعیت بهنجار است رابطه نیرومندی نشان می‌دهد. از این رو شناسایی عوامل دخیل در بهزیستی ذهنی، مورد توجه پژوهشگران قلمروهای مختلف روان‌شناسی است (بشارت، عسگری، علی بخشی و موحدی نسب، ۱۳۸۹). در این میان تاب‌آوری جزء مهم‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده نشاط ذهنی به شمار می‌رود.

تاب‌آوری ظرفیتی برای مقاومت در برابر استرس و فاجعه است و به معنای توانایی مقابله با شرایط دشوار و پاسخ انعطاف‌پذیر به فشارهای زندگی روزانه است (Erdogan et al., 2017). تاب‌آوری، اساسی برای سلامت روان است و بیش از هر مفهوم دیگری به سلامت

1. Seligman

روان و عملکرد ذهنی سالم مربوط می‌شود. همچنین، برای مواجه‌شدن و سازگاری با چالش‌های هر روزه زندگی امری حیاتی است و امکان سلامت و متعادل بودن ذهن را فراهم می‌کند (Hartkamp & Thornton, 2017). افراد دارای تاب‌آوری دارای توانایی، (۱) پذیرش همیشگی واقعیت (۲) داشتن باور عمیق، و ارزش‌های قوی مانند معنادار بودن زندگی (۳) توانایی خارق‌العاده به بداهه‌گویی و انطباق با تغییرات قابل توجه هستند (Costantini et al., 2017). همچنین این افراد برای مقابله با استرس و رهایی که دائماً در محیط دارای تغییر هستند بهتر از دیگر افراد عمل می‌کنند. این دسته از افراد در مقابل پذیرش تجربیات جدید و نیازهای در حال تغییر انعطاف‌پذیر بوده و در مواجهه با مشکلات شرایط عاطفی پایداری دارند (Cohen, 2017). اشخاصی که از نظر تاب‌آوری در سطح بالاتری هستند به اتفاقات ناخوشایند با دید مثبت می‌نگرند و برای مقابله با آن‌ها به توانایی خود اعتماد کافی دارند (آذرکردار و همکاران، ۱۴۰۱ به نقل از صالحی و سعدی پور، ۱۴۰۳).

تاب‌آور بودن به این معنا نیست که از این طریق بتوانید زندگی بدون تجربه استرس و درد را داشته باشید. افراد پس از گرفتار شدن در مشکلات و از دست دادن‌ها، به احساس غم؛ اندوه و طیف وسیعی از احساسات دیگر می‌رسند (Alvarez et al., 2020). تاب‌آوری یکی از موضوعات روان‌شناسی مثبت‌نگر است که به توانایی انسان برای سازگاری در برابر درد و رنج ناشی از گرفتاری‌ها و عوامل تنش‌زای زندگی اشاره دارد. تاب‌آوری به این مسئله می‌پردازد که فرد با وجود قرار گرفتن در معرض فشارهای شدید و عوامل خطرزا، می‌تواند عملکرد خود را بهبود بخشد و بر مشکلات و اضطراب غلبه کند. همچنین افرادی که تاب‌آوری کمتری دارند در معرض خطرات بیشتری از نظر مشکلات روانی از قبیل اضطراب، افسردگی، ناامیدی، اختلالات رفتاری، خشونت، مصرف سیگار، فعالیت جنسی مهار نشده قرار دارند و از نظر پیشرفت تحصیلی دچار ضعف و نقصان می‌باشند (وفایی زاده، جهانبخش، ۱۴۰۴). ارتقاء تاب‌آوری منجر به رشد افراد در به دست آوردن تفکر و مهارت‌های خود‌مدیریتی می‌شود. همچنین تاب‌آوری با روابط حمایتی والدین، همسالان و دیگران و همچنین با باورهای فرهنگی و سنتی به افراد برای مقابله با ضربه‌های غیرقابل اجتناب زندگی کمک تاب‌آوری در انواع رفتارها، افکار و اعمال می‌تواند آموخته شود (Tang et al., 2020). به‌طور کلی تاب‌آوری به این معناست که دانش‌آموزان توان مقابله با مشکلات را داشته باشند (Tang et al., 2020). به عقیده گروه دیگر تاب‌آوری انعطاف‌پذیری مؤثر در برابر حوادث

زندگی و توانایی سازگاری مناسب هنگام رویارویی با زمینه‌های پرخطر است (Corlett & McConnachie, 2021). بر این اساس تاب‌آوری تحصیلی به سطوح بالای انگیزش پیشرفت و عملکردی با وجود حوادث و وضع استرس‌زایی اشاره می‌کند که یادگیرنده در دوره تحصیل با آن برخورد می‌نماید. یادگیرنده‌های تاب‌آور از نظر تحصیلی آن دسته از یادگیرندگان هستند که با وجود وضع تنش‌زا که آن‌ها را در خطر رد شدن قرار می‌دهد، میزان بالای انگیزش را دارا باشند (Hwang & Shin, 2018).

علاوه بر تاب‌آوری در زمینه عوامل مؤثر بر نشاط ذهنی افراد، می‌توان هوش اخلاقی را نیز ذکر کرد. هوش اخلاقی دارای سه سطح «اخلاق پیش‌قراردادی، اخلاق قراردادی و اخلاق فوق‌قراردادی» است. در سطح اول، رفتار افراد بر اساس فرار از تنبیه و کسب پاداش تبیین می‌شود. در این سطح، اخلاق هنوز درونی نشده و معیارهای اخلاقی به‌طور واقعی وجود ندارد. در سطح دوم، احترام به قانون وجود دارد؛ البته نه برای هماهنگی با معیارهای فردی و وجدانی، بلکه برای حفظ نظم اجتماعی و جلوگیری از هرج‌ومرج. در سطح سوم، اخلاق بر اساس اصول انسانی و برتر از قراردادهای اجتماعی وجود دارد و رفتار اخلاقی دیگر به اجازه یا نهی دیگران بستگی ندارد. در این حالت، سرپیچی از اصول اخلاقی موجب احساس گناه در فرد می‌شود (Hebert, 2020). به‌طور کلی هوش اخلاقی مفهومی جدید در روان‌شناسی است و با ظرفیت ذهنی افراد جهت تعیین این نکته‌ی مهم شناخته می‌شود که چگونه باید از اصول جهان‌شمول بشری در ارزش‌ها، اهداف و فعالیت‌ها در زندگی استفاده کرد. بر این اساس این پژوهش در پی پیش‌بینی نشاط ذهنی بر اساس تاب‌آوری با میانجی‌گری هوش اخلاقی دانشجویان کارشناسی دانشگاه بوعلی است.

در بین مؤلفه‌های بهزیستی، نشاط ذهنی به‌عنوان مفهومی جدید در روان‌شناسی توجه زیادی را به خود جلب نموده است. نشاط ذهنی شامل برخورداری از انرژی بدنی و ذهنی است و افراد دارای نشاط ذهنی، حسی از شوق، سرزندگی و انرژی را تجربه می‌کنند که از خود فرد یا محیط او نشأت می‌گیرد. افراد دارای سطوح بالای نشاط ذهنی، وضعیت خود را فارغ از درگیری با محیط و عدم کنترل از سوی بیرون حس کرده و اصول خود را در تعامل و تأثیرگذاری بر محیط پیرامون توانمند گزارش می‌کنند. بسیاری از روان‌شناسان بر این عقیده‌اند که نشاط یک هیجان مثبت است که حاوی سه عنصر اساسی لذت، خرسندی و رضایت از زندگی است (yang et al., 2018). نشاط ذهنی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های

بهزیستی ذهنی و از مهم ترین نیازهای روانی بشر در نظریه های بهزیستی مطرح بوده و به دلیل تأثیرات عمده بر زندگی شخص، همواره ذهن انسان را به خود معطوف کرده است. نشاط ذهنی شامل برخورداری از انرژی بدنی و ذهنی است و افراد دارای نشاط ذهنی، حسی از شوق، سرزندگی و انرژی را تجربه می کنند که از خود فرد و محیط او نشأت می گیرد (بهلگردی و همکاران، ۱۴۰۰). در شرایطی که نشاط ذهنی در سطح بالاتری قرار گیرد، انرژی کافی برای انجام فعالیت ها در فرد ایجاد می شود، خلق و خوی فرد در موقعیت مناسبی قرار می گیرد، بنابراین تمام وظایف و فعالیت ها بسیار خوب انجام می شود؛ می توان گفت انرژی نقش حیاتی در نشاط ذهنی افراد دارد (Houlden et al., 2018).

بررسی نتایج برخی تحقیق ها (به عنوان مثال Tomyn & Weinberg, 2018) نشان می دهد که تاب آوری علاوه بر تأثیر مستقیمی که بر نشاط ذهنی افراد دارد می تواند از طریق متغیرهای تعدیل کننده به صورت غیرمستقیم نیز بر نشاط ذهنی تأثیرگذار باشد. یکی از مهم ترین این متغیرها، هوش اخلاقی است. هوش اخلاقی، یکی از ابعاد هوش است که می تواند چارچوبی را برای عملکرد صحیح انسان ها فراهم آورد و به عنوان یک عامل پیش بینی کننده رفتاری محسوب می شود (محمدی، نخعی، برهانی و روشن زاده، ۱۳۹۲). هوش اخلاقی، به عنوان توانایی تشخیص صحیح از غلط و داشتن عملکرد بر اساس اصول اخلاقی در اهداف شخصی و فردی تعریف می گردد (Prasetiawan & Barida, 2018). این نوع هوش نشان دهنده توانایی ذهنی انسان برای تعیین اصول، ارزش ها و اهداف انسانی است. به عبارتی می توان گفت، هوش اخلاقی شامل ترکیبی از دانش، تمایل و اراده است که واکنش های شناختی، نگرش و عملکردهای اخلاقی را در چارچوب سیستم های فردی امکان پذیر می سازد (Prentice & Linker, 2017).

پیشینه پژوهش

فرایند نقش میانجی هوش اخلاقی در رابطه بین تاب آوری و نشاط ذهنی را می توان به دو صورت در نظر گرفت. اولاً تاب آوری در افراد سبب می گردد میزان انعطاف پذیری در مقابل رویدادها بالا رفته و توانایی تمیز و درک درست از نادرست افزایش یافته و ظرفیت هوش اخلاقی افراد افزایش یابد. از سوی دیگر، افرادی که به اصول اخلاقی پایبند هستند و مسئولیت اخلاقی رفتارهای خودشان را قبول دارند، به سلامت جسمانی، رفتاری و روانی خود بیشتر توجه دارند (Brown, 2015). وجود رابطه ی بین هوش اخلاقی و نشاط ذهنی در

پژوهش‌های Farhan و همکاران (2015) و Kanazawa (2013) نشان داده شده است. همچنین در پژوهش‌های Rudwan and Alhashimia (2018) و Tomy and Weinberg (2018) تأثیر تاب‌آوری بر نشاط ذهنی نیز تأیید شده است؛ اما در بررسی‌های انجام‌شده پژوهشی که به بررسی نقش میانجی هوش اخلاقی در رابطه بین نشاط ذهنی و تاب‌آوری مشاهده نشده است. بر این اساس و با توجه به وجود خلأ پژوهش موجود، این پژوهش در پی یافتن پاسخ این پرسش است که آیا نشاط ذهنی بر اساس تاب‌آوری با میانجی‌گری هوش اخلاقی دانشجویان کارشناسی دانشگاه بوعلی قابل پیش‌بینی است؟

Tomy and Weinberg (2018) در پژوهش خود به بررسی بهزیستی ذهنی و تاب‌آوری در جوانان پرداختند. جامعه آماری در این پژوهش ۱۰۰۰ نفر از جوانان سنین ۱۶ تا ۲۵ سال در نظر گرفته شد. نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌ها نشان داد که بین بهزیستی ذهنی و تاب‌آوری جوانان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

Rudwan and Alhashimia (2018) در مطالعات خود به بررسی رابطه بین بهزیستی ذهنی و تاب‌آوری بین دانشجویان دانشگاه نیزوا در عمان پرداختند. در این پژوهش ۱۰۰۰ نفر از دانشجویان (۴۰۳ مرد و ۵۹۷ زن) شرکت نمودند. یافته‌های به‌دست‌آمده با استفاده از تحلیل‌های آماری نشان داد رابطه‌ی مثبت و معناداری بین بهزیستی ذهنی و تاب‌آوری وجود دارد. همچنین بین تاب‌آوری و بهزیستی ذهنی دانشجویان از نظر جنسیت تفاوت معناداری وجود دارد به‌طوری‌که میزان تاب‌آوری در زنان بیشتر از مردان است بنابراین بهزیستی ذهنی در زنان بیشتر از مردان دیده می‌شود.

Thomas و همکاران (2018) پژوهشی را با عنوان پیش‌بینی سلامت روان بر اساس هوش اخلاقی در دانشجویان مورد بررسی قرار دادند. نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش پس از گردآوری و تحلیل داده‌ها نشان داد بین سلامت روان و هوش اخلاقی رابطه معنی‌داری وجود دارد. همچنین هوش اخلاقی می‌تواند سلامت روان دانشجویان را پیش‌بینی نماید.

همچنین نتایج پژوهش Giu و همکاران (2018) نشان داد که هوش اخلاقی به‌عنوان یک متغیر تسهیل‌کننده بین هویت اخلاقی و رفتار اخلاقی اثر می‌گذارد. به‌گونه‌ای که هوش اخلاقی می‌تواند با سلامت روان افراد ارتباط پیدا کند و آنان احساس رضایتمندی بیشتری کنند. درنهایت به نظر می‌رسد دانشجویان به‌عنوان قشر وسیعی از جامعه و سرنوشت سازان یک جامعه نیازمند توجه ویژه هستند. این سؤال که چگونه می‌توان شرایط را

برای بهبود و آسایش آنان در حوزه‌های مختلف فراهم کرد سؤالی اساسی است. به گونه‌ای که اگر زمینه‌ای فراهم شود که فرد مسئولیت انتخاب‌ها و فعالیت‌هایش را از نظر اخلاقی بر عهده گیرد (هوش اخلاقی) می‌توان پیش‌بینی کرد که نشاط ذهنی دانشجویان افزایش یابد.

روش

طرح پژوهشی حاضر توصیفی و از نوع همبستگی با تکنیک معادلات ساختاری (رگرسیون) است. همچنین پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی بود زیرا از نتایج آن می‌توان به منظور بهبود وضعیت متغیرها استفاده کرد. جامعه آماری مورد مطالعه کلیه دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه بوعلی سینای همدان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۰۲ که تعداد این افراد ۶۷۰۱ نفر بود. نمونه آماری با استفاده از جدول کرجسی-مورگان^۱ (۱۹۷۰) ۳۶۴ نفر در نظر گرفته شد. روش نمونه‌گیری با توجه به اینکه واحدهای جامعه مورد مطالعه در طبقه‌هایی تقریباً همگن هستند، گروه‌بندی شده‌اند، تصادفی طبقه‌ای نسبی بود. به منظور سنجش نشاط ذهنی از پرسشنامه نشاط ذهنی حالتی Ryan and Frederick (1997) استفاده شد. این مقیاس دارای ۷ گویه است و به صورت مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از بسیار مخالفم (۱) تا بسیار موافقم (۵) نمره‌گذاری می‌شود. سؤال ۲ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شود. آزمودنی‌هایی که در این مقیاس نمرات بیشتری کسب کنند، به معنای آن است که نشاط ذهنی بیشتری دارند. در پژوهش میلیاوسکایا و کوستر (۲۰۱۱) پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۴ گزارش شده است و روایی سازه‌ای آن به وسیله تحلیل عاملی مورد تأیید قرار گرفته است. شیخ‌الاسلامی و دفترچی (۱۳۹۴) در پژوهشی بر روی دانش‌آموزان دبیرستانی، با استفاده از روش آلفای کرونباخ، پایایی این مقیاس را در ایران ۰/۸۹ گزارش کردند و از طریق محاسبه همبستگی هر گویه با نمره کل مقیاس نشاط ذهنی، روایی آن را بررسی و دامنه ضرایب را از ۰/۵۷ تا ۰/۸۶ به دست آوردند.

به منظور سنجش تاب‌آوری از پرسشنامه تاب‌آوری Connor and Davidson (2003) استفاده شد. این پرسشنامه ۲۵ گویه دارد و در مقیاس لیکرت بین صفر (هرگز) و ۵ (همیشه) نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه سؤال معکوس ندارد. این مقیاس اگرچه سطوح مختلف تاب‌آوری را می‌سنجد، ولی یک نمره کل دارد. آزمودنی‌هایی که در این مقیاس نمرات بیشتری کسب کنند، به معنای آن است که تاب‌آوری بیشتری دارند. نقطه برش آزمون ۷۵

1. Krejci-Morgan

است. سازندگان آزمون در گروه‌های مختلف (عادی و خطر) روایی (به روش تحلیل عوامل و روایی همگرا و واگرا) و پایایی (به روش باز آزمایی و آلفای کرونباخ) مقیاس را به دست آورده‌اند. نتایج مطالعه مقدماتی مربوط به ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس، پایایی و روایی آن را تأیید کرده است (Connor & Davidson, 2003). علی پور (۱۳۹۴) با استفاده از روش آلفای کرونباخ، ضریب همسانی آن را ۰/۸۹ به دست آورد.

به منظور سنجش هوش اخلاقی از پرسشنامه هوش اخلاقی (Lennik and Kiel, 2011) استفاده شد. این پرسشنامه شامل ۴۰ سؤال است که هر سؤال بر اساس یک مقیاس لیکرتی ۵ درجه‌ای از هرگز (۱ نمره) تا همیشه (۵ نمره) پاسخ داده می‌شود. این پرسشنامه سؤال معکوس ندارد. این پرسشنامه ۴ بعد هوش اخلاقی را مورد سنجش قرار می‌دهد. سؤالات ۱ تا ۱۰ مربوط به بعد درستکاری، سؤالات ۱۱ تا ۲۰ مربوط به بعد مسئولیت‌پذیری، سؤالات ۲۱ تا ۳۰ مربوط به بعد دلسوزی، و سؤالات ۳۱ تا ۴۰ مربوط به بعد بخشش هستند. پایایی پرسشنامه در پژوهش سازنده آن از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۶ به دست آمد. همچنین روایی صوری و محتوایی و همسانی درونی پرسشنامه مطلوب به دست آمد (Lennik & Kiel, 2011). روایی این پرسشنامه در ایران در پژوهش اصغری و قاسمی جوبنه (۱۳۹۳) مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین پایایی آن در پژوهش ذکر شده با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۵ گزارش شد. علاوه بر این روایی صوری و محتوایی و هماهنگی درونی مؤلفه‌های آن توسط متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. بیشترین همبستگی درونی بین بخشش و دلسوزی و درستکاری با هوش اخلاقی به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۶ و ۰/۶۶ است (سیادت و همکاران، ۱۳۸۸). در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS و AMOS ویرایش ۲۱ داده‌ها در دو سطح توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به طوری که در بخش توصیفی، فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار یافته‌ها نمایش داده شد و در سطح استنباطی، ابتدا جهت بررسی پیش فرض نرمال بودن متغیرهای پژوهشی از آزمون کلموگراف-اسمیرنوف و آماره مردیا بر اساس فاصله ماهاالانایس استفاده گردید، سپس فرضیه‌های پژوهش با استفاده از روش آماری رگرسیون خطی در متن مدل‌سازی معادلات ساختاری برای متغیرهای برونزا و تحلیل مسیر برای روابط درونزا و تحلیل فرضیات مورد آزمون قرار گرفت.

یافته‌ها

جدول ۱. وضعیت نمونه بر اساس وضعیت تأهل شرکت‌کنندگان

تأهل	فراوانی	درصد	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی درصد معتبر
مجرد	۲۶۶	۱/۷۳	۵/۷۸	۵/۷۸
متأهل	۷۳	۰/۲۰	۵/۲۱	۰/۱
بدون پاسخ	۲۵	۹/۶	-	-
کل	۳۶۴	۰/۱	-	-

با توجه به اطلاعات جدول فوق از مجموع ۳۶۴ نمونه در دست بررسی، ۱/۷۳ درصد از افراد مجرد و ۲۰ درصد افراد متأهل بودند. لازم به ذکر است ۹/۶ درصد افراد به این سؤال پاسخی ارائه نکردند.

جدول ۲. آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

منبع متغیر	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف استاندارد
نشاط ذهنی	۳۶۴	۷	۳۵	۲۲/۹۰	۵/۸۵
تاب‌آوری	۳۶۴	۵۸	۱۱۸	۸۲/۸۳	۱۲/۰۳
هوش اخلاقی	۳۶۴	۲۷	۴۷	۳۶/۹۴	۴/۶۲

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول بالا، میانگین و انحراف معیار برای نشاط ذهنی برابر با $(۲۲,۹۰ \pm ۵,۵۸)$ و برای تاب‌آوری $(۸۲,۸۳ \pm ۱۲,۰۳)$ و برای هوش اخلاقی $(۳۶,۹۴ \pm ۴,۶۲)$ محاسبه نموده شد.

قبل از هرگونه آزمونی که با فرض نرمال بودن داده‌ها انجام می‌شود باید آزمون نرمال بودن صورت گیرد. یکی از بهترین روش‌های شناسایی نرمال بودن توزیع داده‌ها آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^۱ است که در جدول ذیل نتیجه این آزمون قابل مشاهده است.

جدول ۳. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع نمرات متغیرها

منبع متغیر	تعداد	آماره Z	سطح معناداری
نشاط ذهنی	۳۶۴	۰/۹۱۱	۰/۳۷۷
تاب‌آوری	۳۶۴	۰/۸۱۰	۰/۵۲۷
هوش اخلاقی	۳۶۴	۱/۲۵۷	۰/۰۹۷

اطلاعات جدول فوق بیانگر این است که سطح معنی‌داری مقادیر Z به‌دست‌آمده برای متغیرهای تحقیق بالاتر از ۰,۰۵ است ($p > 0,05$)، که این امر بیانگر آن است که نمرات این متغیرها، دارای توزیعی نرمال است.

برای بررسی نرمال بودن چندمتغیری با استفاده از فاصله ماهالانویس و آماره مردیا (۱۹۷۱) پرداخته شده است.

جدول ۴. نرمالیتی چندمتغیری بر اساس فاصله ماهالانویس و توزیع مردیا

منبع متغیر	کمترین	بیشترین	چولگی	حد بحرانی	کشیدگی	حد بحرانی
نشاط ذهنی	۷	۳۵	-۰/۱۵۰	-۱/۱۶۵	-۰/۶۰۳	-۲/۳۴۶
تاب‌آوری	۵۸	۱۱۸	۰/۱۲۲	۰/۹۴۹	-۰/۶۲۰	-۲/۴۱۵
هوش اخلاقی	۲۷	۴۷	۰/۸۴۷	۰/۸۴۷	-۰/۴	-۱/۳۰۸
آماره مردیا	-	-	-	-	۲/۳۷۷	۲/۲۸۸

با توجه به میزان قدر مطلق حد بحرانی آماره مردیا از حد بحرانی ۲,۵۴ پایین‌تر است، بنابراین توزیع چندمتغیری بر اساس آماره مردیا با اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود ($p > 0,05$). همین‌طور قدر مطلق حد بحرانی کشیدگی و چولگی برای تمام متغیرهای مورد مطالعه نیز کمتر از مقدار ۲,۵۴ محاسبه شده است؛ بنابراین توزیع چندمتغیری بر اساس آماره مردیا با اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود ($p > 0,05$). میزان کشیدگی و چولگی تمام متغیرها نیز عددی مابین ۲,۵- تا ۲,۵ است که نشان می‌دهد کشیدگی و چولگی این متغیرها نیز از حد استاندارد خارج نیست.

به‌منظور ارزیابی مفروضه هم خطی بودن عامل تورم واریانس^۱ (VIF) و ضریب تحمل^۲ موردبررسی قرار گرفت.

1. variance inflation factor

2. tolerance

جدول ۵. ضریب تحمل و تورم واریانس متغیرهای پژوهش

متغیر	ضریب تحمل	تورم واریانس	دوربین واتسون
تاب آوری	۰/۶۳۱	۱/۵۸۵	۲/۱۸
هوش اخلاقی	۰/۵۵۶	۱/۸۰۸	۲/۱۸

بر اساس نتایج جدول فوق شاخص ضریب تحمل و تورم واریانس متغیرهای وابسته پژوهش به ترتیب بزرگ‌تر از ۰,۱ و کوچک‌تر از ۱۰ است. این مطلب نشان‌دهنده آن است که پدیده هم‌خطی بودن در متغیرهای پژوهش رخ نداده است. همچنین از آنجا که مقدار دوربین واتسون مابین ۱,۵ تا ۲,۵ است (مؤنی، ۱۳۸۷)، لذا فرض استقلال بین خطاها نیز پذیرفته می‌شود.

خلاصه ضرایب کل و غیرمستقیم مدل اصلاح‌شده پیش‌بینی نشاط ذهنی دانشجویان بر اساس تاب آوری با میانجی‌گری هوش اخلاقی

مسیر غیرمستقیم	اثر کل	حدود استاندارد ۹۵ درصد	اثر غیرمستقیم	حدود استاندارد ۹۵ درصد
غیراستاندارد استاندارد	حد پایین	حد بالا	غیراستاندارد استاندارد	حد پایین
تاب آوری بر نشاط ذهنی	۱/۲۷۴	۰/۴۹۱	۰/۴۲۲	۰/۵۵۷
			-۰/۴۹۸	-۰/۱۹۲
			-۰/۳۳۲	-۰/۶۰

نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش نشان داد تاب آوری به صورت کل (یعنی تأثیر مستقیم و غیرمستقیم) و در حالت استاندارد به میزان ۰,۴۹۱ واحد و با سطح آلفا ۰,۰۱ در تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی نشاط ذهنی به صورت مثبت تأثیر دارد ($p > ۰,۰۱$). این ضرایب در جامعه آماری و با توجه به خطای برآورد می‌تواند به ترتیب اعدادی بین ۰,۴۴۲ تا ۰,۵۵۷ باشد؛ اما در مورد تأثیر غیرمستقیم تاب آوری بر نشاط ذهنی از طریق هوش اخلاقی، نتایج برآورد استاندارد نشان داد تاب آوری از طریق هوش اخلاقی تأثیر منفی و معناداری به میزان -۰,۱۹۲ واحد بر نشاط ذهنی دارد ($p > ۰,۰۵$). این ضرایب در جامعه آماری و با توجه به خطای برآورد می‌تواند به ترتیب اعدادی بین -۰,۳۳۲ تا -۰,۰۶۰ باشد. بر این اساس تاب آوری با میانجی‌گری هوش اخلاقی توان پیش‌بینی نشاط ذهنی دانشجویان را به صورت منفی داراست ($p > ۰,۰۵$).

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی نشاط ذهنی بر اساس تاب‌آوری با میانجیگری هوش اخلاقی انجام گردید. اولین یافته در این پژوهش نشان داد که تاب‌آوری به‌صورت مستقیم روی نشاط ذهنی تأثیر دارد. نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش نشان داد که تاب‌آوری به‌صورت کل به میزان ۰,۴۹۱ واحد در تبیین واریانس متغیر نشاط ذهنی به‌صورت مثبت و مستقیم تأثیر دارد ($p < ۰,۰۱$). یافته حاضر همسو با نتایج پژوهش عبدالله زاده (۱۳۹۹) و همچنین نتایج پژوهش عبدی دهکردی و همکاران (۱۳۹۸) است. در تبیین این یافته می‌توان گفت تاب‌آوری می‌تواند باعث پذیرش مسئولیت افراد در جامعه و خانواده در زمینه‌های مختلف شود که همین امر موجب افزایش نشاط و شادابی درونی افراد می‌شود (Miloff et al., 2019). شاید بتوان گفت افرادی که دارای میزان تحمل و تاب‌آوری بالایی را در جنبه‌های مختلف زندگی خود هستند، بهتر می‌توانند خود را با محیط اطراف وفق دهند و از رضایت درونی و نشاط ذهنی بیشتری نسبت به سایرین برخوردار هستند.

یافته دیگر در این پژوهش نشان داد تاب‌آوری به‌طور غیرمستقیم از طریق واسطه‌گری هوش اخلاقی بر نشاط ذهنی تأثیر منفی و معناداری دارد. نتایج برآورد استاندارد نشان داد که تاب‌آوری از طریق هوش اخلاقی تأثیر منفی و معناداری به میزان ۰,۱۹۲- واحد بر نشاط ذهنی دارد ($p < ۰,۰۵$). این یافته با پژوهش Ryan and Deci (2008) همسو نبود که معتقد بودند هوش اخلاقی به‌عنوان یک مؤلفه مهم در بازداری افراد از رفتارهای ضد اخلاقی عمل می‌کند که همین امر موجب احساس آسایش بیشتر و رضایت درونی فرد می‌شود. همچنین یافته‌های محمدی و همکاران (۱۳۹۲)، حسین دخت و همکاران (۱۳۹۲)، هادی تبار و همکاران (۱۳۹۰)، Brown (2015) و Abolmaali و همکاران (2013) که نشان دادند ارتباط بین هوش اخلاقی و شادی و نشاط در زندگی مثبت و معنی‌دار است؛ به این معنا که افرادی که دارای هوش اخلاقی بالاتری هستند از کیفیت بهتری در زندگی برخوردارند. در تبیین این یافته می‌توان گفت که در صورتی که فرد پیگیر اصول اخلاقی، پذیرش مسئولیت و بخشش خطای دیگران که ابعاد مختلف هوش اخلاقی هستند را مدنظر داشته باشد، تاب‌آوری نمی‌تواند منجر به بهبود سطح نشاط ذهنی شود. شاید بتوان این یافته را این‌گونه نیز تبیین کرد که تاب‌آوری در پیگیری اصول اخلاقی، منجر به کاهش سطح نشاط ذهنی در لحظه شود. به این معنا که فردی که اصول اخلاقی خاص خود را مدنظر دارد و این اصول با

معنای زندگی فرد در ارتباط باشد، نشاط ذهنی در لحظه تصمیم گیری اخلاقی مدنظرش قرار نگیرد.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌گردد که دوره‌های آموزشی مناسب جهت افزایش تاب‌آوری و نشاط ذهنی دانشجویان در دانشگاه برگزار گردد. همچنین شناسایی دانشجویان دارای نشاط ذهنی و تاب‌آوری پایین در دستور کار دانشگاه قرار بگیرد و نهادهای آموزشی با تعامل خانواده و رسانه‌های گروهی و اجتماعی به‌طور جدی در جهت پرورش و ارتقاء تاب‌آوری و نشاط ذهنی گام بردارند. همچنین توجه به سایر سازه‌های روان‌شناختی و دیگر روش‌های جمع‌آوری اطلاعات از جمله مصاحبه در جامعه آماری مختلف می‌تواند اطلاعات دقیق‌تر و کامل‌تری را برای شناخت افراد با نشاط ذهنی و تاب‌آوری کم فراهم نماید. از محدودیت‌های این پژوهش، جامعه محدود به دانشگاه بوعلی بود که پیشنهاد می‌گردد برای بالاتر رفتن قدرت تعمیم‌پذیری نتایج، این پژوهش در سایر استان‌ها در سطح مدارس و دانشگاه‌ها و جوامع دارای فرهنگ‌های متفاوت اجرا شود.

تعارض منافع

نویسندگان مقاله حاضر، هیچ‌گونه تعارض منافی ندارند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- آذرکدار، ف.، پوراحسان، س.، و توحیدی، ا. (۱۴۰۱). نقش واسطه‌ای تاب‌آوری در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و رضایت شغلی در معلمان. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۸ (۶۵)، ۱۸۳-۲۰۱. <https://doi.org/10.22054/jep.2022.63789.34>
- انصاری شهیدی، م.، تات، م.، بدری زاده، ا.، و ملکی، س. (۱۳۹۷). نقش هوش اخلاقی و ارزش حرفه‌ای در پیش‌بینی تاب‌آوری پرستاران. *یافته*، ۲۰ (۳)، ۴۸-۵۸.
- بهلگردی، م.، میری، م.، نوروزی، ا.، و شریف‌زاده، غ. (۱۴۰۰). عوامل فردی و سازمانی مرتبط با نشاط اجتماعی زنان شاغل در دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. *نشریه دانشگاه علوم پزشکی بیرجند*، ۲۸ (۲)، ۱۶-۲۴.
- بهمی، ب.، جوادی، م. ح.، خلیل زاده، ن.، و مهربان، ش. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش مهارت‌های تاب‌آوری بر سلامت روان سربازان. *روان‌شناسی و روان‌پزشکی شناخت*، ۵ (۴)، ۷۸-۸۶.
- حسین دخت، آ.، فتحی آشتیانی، ع.، و تقی زاده، م. ا. (۱۳۹۲). رابطه‌ی هوش معنوی و بهزیستی معنوی با کیفیت زندگی و رضایت زناشویی. *روان‌شناسی دین*، ۶ (۲)، ۷۴-۷۵.
- توکلی، غ.، رضایی دهنوی، ص.، و منتخیان، ز. (۱۳۹۹). اثربخشی روان‌درمانی مثبت نگر بر سرزندگی در سالمندان. *روان‌شناسی پیری*، ۶ (۴)، ۲۹۹-۳۰۸.
- ستارپورایرانقلی، ف.، جمالی قراخلو، ی.، همتی، ل.، و مرادی کیا، ح. (۱۳۹۷). بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی تاب‌آوری، حمایت اجتماعی و هوش معنوی در بهزیستی فاعلی مادران دارای دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی. *دانش و تندرستی*، ۱۳ (۱)، ۹-۱.
- عابدزاده، ح. (۱۳۹۹). تأثیر واقعیت درمانی به شیوه گروهی بر هوش اخلاقی و سازگاری تحصیل دانش‌آموزان. *روان‌شناسی مدرسه*، ۹ (۱)، ۱۱۵-۱۳۳.
- عبدی دهکردی، ص.، شریفی، ط.، غضنفری، ا.، و صولتی، ک. (۱۳۹۸). اثربخشی واقعیت درمانی گروهی بر باورهای غیرمنطقی، سرسختی روان‌شناختی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان استعدادهای درخشان. *کودکان/استثنایی*، ۱۹ (۱)، ۹۵-۱۰۸.
- صالحی‌مرزيجرانی، ز.، و سعدی پور، ا. (۱۴۰۳). اثربخشی آموزش اسناد بر عزت نفس، تاب‌آوری و هیجان‌های پیشرفت دانش‌آموزان. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۲۰ (۷۲)، ۳۳-۵۶. <https://doi.org/10.22054/jep.2024.37850.250>
- فروغی، ع. ا. (۱۳۹۰). *اثربخشی روان‌درمانی مثبت در ارتقای تاب‌آوری افراد وابسته به مواد* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه علامه طباطبائی.

قنبری طلب، م.، و فولادچنگ، م. (۱۳۹۴). رابطه بین تاب آوری و نشاط ذهنی با استعداد اعتیاد دانشجویان. *اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد*، ۳۴ (۹)، ۱۰-۲۲.

محمدی، س.، نخعی، ن.، برهانی، ف.، و روشن زاده، م. (۱۳۹۲). ابعاد هوش اخلاقی در حرفه‌ی پرستاری: یک مطالعه‌ی توصیفی - مقطعی در شرق ایران. *مجله‌ی ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی*، ۶ (۵)، ۵۷-۶۶.

وفایی زاده، م.، و جهانبخش، ز. (۱۴۰۴). اثر میانجی تاب آوری در رابطه راهبردهای شناختی تنظیم هیجان و اضطراب امتحان در میان دانشجو-معلمان. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۲۱ (۷۵)، ۲۵۹-۲۸۳. <https://doi.org/10.22054/jep.2024.75662.3909>

هادی تبار، ح.، نوابی نژاد، ش.، و احقر، ق. (۱۳۹۰). تأثیر آموزش هوش معنوی روی کیفیت زندگی همسران جانباز. *طب جانباز*، ۴ (۲)، ۱۱-۱۴.

References

- Abolmaali, K. H., Mojtabaie, M., & Rahimi, N. (2013). Prediction of marital satisfaction based on social problem-solving skills and spiritual intelligence among married people. *Journal of Behavioral Sciences*, 7(2), 117-120. [In Persian]
- Alfonso, S. V., & Lonigan, C. J. (2021). Trait anxiety and adolescent's academic achievement: The role of executive function. *Learning and Individual Differences*, 85, Article 101941. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2020.101941>
- Alvarez, F., Argente, D., & Lippi, F. (2020). *A simple planning problem for COVID-19 lockdown* (NBER Working Paper No. 26981). National Bureau of Economic Research. <http://www.nber.org/papers/w26981>
- Berg, V., & Heidbrink, M. (2017). Comparison of the psychological capital of founders and their employed top management. *Journal of Psychology and Clinical Psychiatry*, 8(3), 1-7.
- Binyamin, G., & Brender-Illan, Y. (2018). Leaders' language and employee proactivity: Enhancing psychological meaningfulness and vitality. *European Management Journal*, 36(4), 463-473. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2017.09.004>
- Borba, M. (2005). *The step-by-step plan to building moral intelligence, nurturing kids' hearts & souls*. Jossey-Bass.
- Brown, R. C. (2015). Moral responsibility for (un)healthy behavior. *Journal of Medical Ethics*, 39(11), 695-698. <https://doi.org/10.1136/medethics-2012-101245>
- Castillo, I., Tomás, I., & Balaguer, I. (2017). The Spanish version of the Subjective Vitality Scale: Psychometric properties and evidence of validity. *The Spanish Journal of Psychology*, 20, Article e54. <https://doi.org/10.1017/sjp.2017.52>
- Chen, C. (2016). The role of resilience and coping styles in subjective well-being among Chinese university students. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 25(3), 377-387. <https://doi.org/10.1007/s40299-016-0278-8>
- Cohen, H. (2017). What is resilience? *Psych Central*, 1(2), 5-12.
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18(2), 76-82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>

- Corlett, J., & McConnachie, T. (2021). Delivering resilience training to preregistration student nurses in partnership with a reservist military organization: A qualitative study. *Nurse Education Today*, 97, Article 104749. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2020.104749>
- Costantini, A., De Paola, F., Ceschi, A., & Sartori, R. (2017). Work engagement and psychological capital in the Italian public administration: A new resource-based intervention programme. *SA Journal of Industrial Psychology*, 43, Article 1413. <https://doi.org/10.4102/sajip.v43i0.1413>
- Couto, N., Antunes, R., Monteiro, D., Moutão, J., Marinho, D., & Cid, L. (2017). Impact of the basic psychological needs in subjective happiness, subjective vitality and physical activity in an elderly Portuguese population. *Edições Desafio Singular*, 13(2), 58–70.
- Erdoğan, E., Özdoğan, O., & Erdoğan, M. (2017). University students' resilience level: The effect of gender and faculty. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 18, 1262–1267. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2017.02.101>
- Farhan, R., Dasti, R., & Khan, N. (2015). Moral intelligence and psychological wellbeing in healthcare students. *Journal of Education Research and Behavioral Sciences*, 4(5), 160–164.
- Hartkamp, M., & Thornton, I. M. (2017). Meditation, cognitive flexibility and well-being. *Journal of Cognitive Enhancement*, 1(2), 1–15. <https://doi.org/10.1007/s41465-017-0012-5>
- Hebert, E. B. (2020). *The relationship between emotional intelligence, transformational leadership, and effectiveness in school principals* [Doctoral dissertation, Georgia State University]. ScholarWorks @ Georgia State University.
- Houlden, V., Weich, S., Albuquerque, J., Jarvis, S., & Rees, H. (2018). The relationship between greenspace and the mental wellbeing of adults: A systematic review. *PLOS ONE*, 13(2), Article e0193000. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0193000>
- Hwang, E., & Shin, S. (2018). Characteristics of nursing students with high levels of academic resilience: A cross-sectional study. *Nurse Education Today*, 71, 54–59. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.09.005>
- Joshanloo, M. (2017). Mediators of the relationship between externality of happiness and subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 119, 147–151. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.07.016>
- Ju, H. (2017). The relationship between physical activity, meaning in life, and subjective vitality in community-dwelling older adults. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 73, 112–120. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2017.07.017>
- Kanazawa, S. (2013). Why is intelligence associated with stability of happiness? *British Journal of Psychology*, 105(3), 316–337. <https://doi.org/10.1111/bjop.12046>
- Lennick, D., & Kiel, F. (2011). *Moral intelligence 2.0: Enhancing business performance and leadership success in turbulent times*. Pearson Prentice Hall.
- Mahmood, K., & Ghaffar, A. (2014). The relationship between resilience, psychological distress and subjective well-being among dengue fever survivors. *Global Journal of Human-Social Science: A Arts & Humanities – Psychology*, 14(10), 1–9.
- Miloff, A., Lindner, P., Dafgård, P., Deak, S., Garke, M., Hamilton, W., Heinsoo, J., Kristoffersson, G., Rafi, J., Sindemark, K., Sjölund, J., Zenger, M., Reuterskiöld, L., Andersson, G., & Carlbring, P. (2019). Automated virtual reality exposure therapy for spider phobia vs. in-vivo one-session treatment: A

- randomized non-inferiority trial. *Behaviour Research and Therapy*, 118, 130–140. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2019.04.004>
- Prasetyawan, H., & Barida, M. (2018). The profile of adolescent's moral intelligence and practical solution to its improvement efforts. *SHS Web of Conferences*, 42, Article 00085. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20184200085>
- Prentice, R., & Linker, M. (2017). *Developing moral intelligence*. University of Michigan Press.
- Rudwan, S., & Alhashimia, S. (2018). The relationship between resilience & mental health among a sample of University of Nizwa students, Sultanate of Oman. *European Scientific Journal*, 14(2), 288–303. <https://doi.org/10.19044/esj.2018.v14n2p288>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141–166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.141>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2008). From ego depletion to vitality: Theory and findings concerning the facilitation of energy available to the self. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(2), 702–717. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2008.00098.x>
- Ryan, R. M., & Frederick, C. (1997). On energy, personality, and health: Subjective vitality as a dynamic reflection of well-being. *Journal of Personality*, 65(3), 529–565. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1997.tb00326.x>
- Satici, A. (2016). Psychological vulnerability, resilience, and subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 102, 68–73. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.06.038>
- Schneider, T. R., Lyons, J. B., & Khazon, S. (2013). Emotional intelligence and resilience. *Elsevier*, 55(8), 909–914. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.07.461>
- Tang, W., Hu, B., Jin, C., Wang, G., Xie, C., & Chen, S. (2020). Prevalence and correlates of PTSD and depressive symptoms one month after the outbreak of the COVID-19 epidemic in a sample of home-quarantined Chinese university students. *Journal of Affective Disorders*, 274, 1–7. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.05.108>
- Thieler, I. (2017). *Basic psychological needs: Determinants or correlates of subjective vitality and fatigue? A systematic review of the literature* [Bachelor's thesis, University of Twente].
- Thomas, F., Hansford, L., Ford, J., Wyatt, R., & McCabe, R. (2018). Moral intelligence and mental health. *Palgrave Communications*, 39(4), 1–8. <https://doi.org/10.1057/s41599-018-0090-1>
- Tomyn, A., & Weinberg, M. (2018). Resilience and subjective wellbeing: A psychometric evaluation in young Australian adults. *Australian Psychologist*, 53(1), 68–76. <https://doi.org/10.1111/ap.12285>
- Yang, S.-Y., Lin, C.-Y., Huang, Y.-C., & Chang, J.-H. (2018). Gender differences in the association of smartphone use with the vitality and mental health of adolescent students. *Journal of American College Health*, 66(7), 693–701. <https://doi.org/10.1080/07448481.2018.1454930>